

26.1.2026

Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Hallitussihteeri Satu Ylikorpi

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain muuttamisesta (HE 72/2025 vp)

Puolustusministeriö esittää kunnioittavasti seuraavan.

Esityksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi asevelvollisuuslakia ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettua lakia. Esityksen mukaan asevelvollisuuslakiin lisättäisiin säännökset Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavien miesten oikeudesta hakea vapauttamisen kumoamista asevelvollisuuden suorittamisesta sekä mahdollisuudesta jatkaa palvelusta naisten vapaaehtoisena asepalveluksena niille, jotka vahvistavat sukupuolensa naiseksi kesken varusmiespalveluksen tai jo suoritetun varusmiespalveluksen jälkeen.

Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettuun lakiin lisättäisiin säännökset palveluksen jatkamisesta asevelvollisuuslaissa tarkoitettuna varusmiespalveluksena niille, jotka ovat vahvistaneet sukupuolensa mieheksi sukupuolen vahvistamisesta annetun lain mukaisesti.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan syksyllä 2025.

Taustasta

Lainmuutoksen taustalla on yksittäistapaus, jossa ahvenanmaalainen kotiseutuoikeuden omaava mies oli aloittanut kesällä 2022 vapaaehtoisesti varusmiespalveluksen suorittamisen Uudenmaan prikaatissa. Henkilö pian varusmiespalveluksen aloittamisen jälkeen halusi keskeyttää palveluksen suorittamisen, jolloin Puolustusvoimien viranomainen oli edellyttänyt, että henkilö hakeutuu tästä syystä siviilipalvelukseen. Puolustusministeriö pyysi 29.8.2022 Pääesikuntaa selvittämään asian. Puolustusministeriö on 24.11.2022 antamassaan ratkaisussa arvioinut, että Puolustusvoimien viranomainen ei ole saanut edellyttää tapauksen ahvenanmaalaiselta mieheltä siviilipalvelukseen hakeutumista varusmiespalveluksen keskeyttämiseksi, sillä asevelvollisuuteen liittyvät asevelvollisuuslaista ilmenevät velvoitteet eivät koske kotiseutuoikeuden omaavia ahvenanmaalaisia.

26.1.2026

Kotiseutuoikeuden omaavien ahvenanmaalaisten miesten vapaaehtoisen asepalveluksen oikeusvaikutuksista ei ole myöskään säädetty lailla, joten puolustusministeriö katsoi ratkaisussaan, ettei asevelvollisuuteen kuuluvia velvoitteita voida heille tästä syystä myöskään viranomaisen päätöksellä asettaa. Kotiseutuoikeuden omaavat ahvenanmaalaiset ovat tällä hetkellä vapautettuja asevelvollisuudesta, koska Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 12 §:n mukaisesta korvaavasta palveluksesta ei ole säädetty, eikä kyseistä korvaavaa palvelusta ole järjestetty. Tästä syystä voidaan katsoa, että ahvenanmaalainen kotiseutuoikeuden omaava mies, joka suorittaa vapaaehtoisesti asepalvelusta, ei ole rikoslain (39/1889) 45 luvun 27 §:n 2 kohdan määritelmän mukainen sotilas, eikä häneen tällöin voida soveltaa sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014) säädettyä sotilaskurinpitomenettelyä.

Ehdotetut säännökset Ahvenanmaalaisten vapaaehtoisen asepalveluksen osalta

1 § Soveltamisala

Tässä laissa säädetään lisäksi:

3) sellaisen miehen oikeudesta hakea vapaaehtoisesti vapautuksen kumoamista asevelvollisuuden suorittamiseksi, jolla on Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 6 §:ssä säädetty kotiseutuoikeus.

7 a luku Ahvenanmaan kotiseutuoikeus ja asevelvollisuuden suorittaminen

77 a § Hakemus ja sen käsittely

Mies, jolla on Ahvenanmaan kotiseutuoikeus voi hakea kirjallisesti Ahvenanmaan itsehallintolain 12 §:n 2 momentissa säädetyn vapautuksen kumoamista aluetoimistolta. Hakemus on toimitettava sille aluetoimistolle, jonka toimialueella hakijan kotipaikka sijaitsee. Hakemuksen voi jättää aikaisintaan sinä vuonna, kun hakija täyttää 18 vuotta. Ennen hakemuksen hyväksymistä hakijalle on viipymättä selvitettävä vapautuksen kumoamisen oikeusvaikutukset. Hakijan on nämä tiedot saatuaan kirjallisesti vahvistettava hakemuksensa, kuitenkin aikaisintaan 30 päivän kuluttua siitä, kun hakemus on tullut vireille. Aluetoimisto hyväksyy hakemuksen, kun hakija on vahvistanut hakemuksensa ja tässä luvussa säädetty edellytykset täyttyvät. Jos hakija ei ole vahvistanut

26.1.2026

hakemustaan viimeistään kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun hakemus on tullut viireille, hakemus raukeaa. Hakemus ei kuitenkaan raukea, ennen kuin hakija täyttää 18 vuotta ja hänellä on ollut täysi-ikäiseksi tulonsa jälkeen kolme kuukautta aikaa vahvistaa hakemuksensa.

77 b § Asevelvolliseksi hyväksymisen edellytykset

Edellytyksenä 77 a §:ssä tarkoitetun hakemuksen hyväksymiselle on, että hakija on täyttänyt 18 vuotta. Hakemus on kuitenkin hyväksyttävä viimeistään sinä vuonna, jona hakija täyttää 29 vuotta, jotta hakija voisi aloittaa varusmiespalveluksen suorittamisen samana vuonna.

77 c § Hakemusta koskeva päätös ja oikeusvaikutukset

Aluetoimiston on hyväksyttävä hakemus, jos 77 b §:ssä säädetyt edellytykset täyttyvät. Jos edellytykset eivät täyty, hakemus on hylättävä. Hakemuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä on annettava hakijalle kirjallinen päätös.

109 a § Oikaisuvaatimus vapautuksen kumoamista koskevasta päätöksestä

Vapautuksen kumoamista koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa.

110 § Valitus oikaisuasiassa ja muussa asevelvollisuutta koskevassa asiassa

Päätökseen, johon saa vaatia 109 ja 109 a §:ssä tarkoitettua oikaisua, ei saa hakea suoraan muutosta valittamalla.

Aluetoimiston oikaisuasiassa antamaan päätökseen sekä muuhun Pääesikunnan, puolustushaaran esikunnan, aluetoimiston, joukko-osaston ja kutsuntalautakunnan tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla kutsunta-asiain keskuslautakuntaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Mies, jolla on Ahvenanmaan kotiseutuoikeus ja joka on suorittanut asevelvollisuuden vapaaehtoisesti ennen tämän lain voimaantuloa, katsotaan tällä lailla muutettavassa laissa tarkoitetuksi asevelvolliseksi ja kuuluvan reserviin tämän lain voimaantullessa, jollei hän itse ilmoita tahdostaan olla kuulumatta reserviin. Ilmoitus on tehtävä sille toimialueen aluetoimistolle, jolla hänen kotipaikkansa sijaitsee.

26.1.2026

Arvioinnin lähtökohdat

Asevelvollisuuslakiin esitetyt muutokset koskien ahvenanmaalaisten kotiseutuoikeuden omaavien miesten vapaaehtoista asepalvelusta ovat merkityksellisiä erityisesti perustuslain 6 §:n, 7 §:n, 21 §:n, 80 §:n ja 127 §:n kannalta.

Maanpuolustusvelvollisuus

Perustuslain 127 §:n 1 momentissa tarkoitettua maanpuolustusvelvollisuutta voidaan katsoa konkretisoidun tavallisella lainsäädännöllä erityisesti asevelvollisuuslailla. Perustuslakivaliokunta on todennut esimerkiksi lausunnossaan PeVL 59/2018 vp, että perustuslain esitöissä ja perustuslakivaliokunnan käytännössä ilmenevällä tavalla perustuslaissa tarkoitettu maanpuolustusvelvollisuus kattaa sotilaallisen maanpuolustuksen lisäksi myös muut isänmaan puolustamisen ja siinä avustamisen tavat. Valiokunta totesi tuolloin, että säännöksen piiriin kuuluu asevelvollisuus puolustusvoimissa samoin kuin muun muassa varusmiespalvelusta korvaava siviilipalvelus ([HE 1/1998 vp](#), s. 181–182, [PeVL 10/1985 vp](#), s. 3/I, [PeVL 18/1995 vp](#), s. 2/II, [PeVL 9/1996 vp](#), s. 2/I, [PeVL 9/2007 vp](#), s. 2/I).

Perustuslain esitöissä on todettu, että Ahvenanmaan itsehallintolain 12 §:ssä on erityissäännöksiä asevelvollisuuden suorittamisen korvaavasta muusta palveluksesta niiden henkilöiden osalta, joilla on Ahvenanmaan kotiseutuoikeus (HE 1/1998 vp s. 181–182). Perustuslakivaliokunta ei ottanut asiaan kantaa perustuslain kokonaisuudistuksesta antamassaan mietinnössä. Perustuslain ja sen esitöiden perusteella voidaan todeta, että Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavia miehiä ei ole vapautettu maanpuolustusvelvollisuudesta, vaan tarkoituksena on ollut, että näitä henkilöitä koskevasta asevelvollisuuden suorittamisen korvaavasta muusta palveluksesta säädetään itsehallintolain mukaisella tavalla.

Perustuslain 127 §:n mukaista maanpuolustusvelvollisuutta toteutetaan asevelvollisuuslain säännösten lisäksi esimerkiksi puolustustilalain (1083/1991) työvelvollisuutta, sekä valmiuslain (1552/2011) 14 luvun työvelvollisuutta koskevilla säännöksillä. Asevelvollisuuslain 2 §:n mukaan jokainen miespuolinen Suomen kansalainen on asevelvollinen sen vuoden alusta, jona hän täyttää 18 vuotta, sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta, jollei kyseisessä laissa toisin säädetä. Asevelvollisen oikeudesta saada vapautus palveluskelpoisuuden puuttumisen, eli terveydentilan, perusteella säädetään asevelvollisuuslain 10 §:ssä. Asevelvollisuuslain 74 §:ssä säädetään varusmiespalveluksesta vapauttamisesta toisessa valtiossa suoritettua palveluksen perusteella.

Maanpuolustusvelvollisuus koskee perustuslain 127 §:n 1 momentin perusteella jo kaista Suomen kansalaista sen mukaan kuin laissa säädetään. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti tulkinnut aiemmin voimassa olleen perustuslain vastaavaa säännöstä siten, että se sisältää kaikkiin kansalaisiin kohdistuvan maanpuolustusvelvollisuuden, jonka yksityiskohtainen sääntely on jätetty tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä säädettävän lain varaan. (PeVL 9/1985 vp, s. 1/II, PeVL 10/1985 vp, s. 2/I). Valiokunta on toistanut tämän kantansa myös vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen voimaantulon jälkeen (PeVL 37/1997 vp, s. 2/I ja PeVL 9/2007 vp, s.4/II).

26.1.2026

Perustuslaista ei perinteisesti ole katsottu johtuvan estettä sille, että asevelvollisuus säädetään lailla koskemaan vain miehiä. Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta on voitu säätää tavallisella lailla. Perustuslain kokonaisuudistuksen voimaantulo ei ole merkinnyt perustuslakisääntelyyn tältä osin muutosta. Naisten asepalvelus voidaan perustuslakiesityksen perusteluissa olevan nimenomaisen maininnan mukaan säätää edelleen vapaaehtoisuuteen perustuvaksi (HE 1/1998 vp, s. 182/I ja PeVL 9/2007 vp, s.4/II). Nainen voi vapaaehtoisesti hakeutua asepalvelukseen, jolloin hän laissa säädetyn ajan palveltuaan tulee asevelvollisen asemaan. Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettu laki on uudistettu hiljattain, eikä perustuslakivaliokunta ole huomauttanut perusratkaisusta säännellä naisten vapaaehtoisesta palveluksesta edelleen aiempaa vastaavalla tavalla (PeVL 49/2021 vp, 1–7 kappale).

Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Säännöksessä lueteltuja erotteluperusteita voidaan pitää syrjintäkiellon ydinalueena. Luetteloa ei ole kuitenkaan tarkoitettu tyhjentäväksi, vaan eri asemaan asettaminen on kielletty myös muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tällainen syy voi olla esimerkiksi yhteiskunnallinen asema, varallisuus, yhdistystoimintaan osallistuminen, perhesuhteet, raskaus, aviollinen syntyperä, seksuaalinen suuntautuminen ja asuinpaikka. (HE 309/1993 vp, s. 43-44, ks. myös PeVL 31/2014 vp, s. 3/I).

Perusoikeusuudistusta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 309/1993 vp, s. 42) on todettu, että pykälä ilmaisee paitsi vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta. Lailla ei voida ilman yleisesti hyväksyttävää perustetta, mielivaltaisesti, asettaa kansalaisia tai kansalaisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Yhdenvertaisuussäännös ei kuitenkaan edellytä kaikkien kansalaisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia. Yhdenvertaisuusnäkökohdilla on merkitystä sekä myönnettäessä lailla etuja ja oikeuksia kansalaisille sekä asetettaessa heille velvollisuuksia. Toisaalta lainsäädännölle on ominaista, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasiallista tasa-arvoa. Perustuslakivaliokunta on käytännössään nimenomaisesti korostanut, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta voi johtua tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (HE 309/1993 vp ja siinä mainitut perustuslakivaliokunnan lausunnot sekä esim. PeVL 59/2002 vp, PeVL 1/2006 vp, PeVL 38/2006 vp, PeVL 28/2009 vp, PeVL 64/2010 vp, PeVL 2/2011 vp, PeVL 12/2011 vp, PeVL 11/2012 vp).

Yhdenvertaisuussäännöstä täydentää perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjintäkielto. Ketään ei kyseisen lainkohdan nojalla saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yhdenvertaisuussäännös kohdistuu myös lainsäätäjään. Momentti ei toisaalta kiellä kaikenlaista erontekoa ihmisten välillä, vaikka erottelu perustuisi syrjintäsäännöksessä nimenomaan

26.1.2026

mainittuun syyhyn. Yhdenvertaisuusnäkökohdilla on merkitystä sekä myönnettäessä lailla etuja ja oikeuksia kansalaisille, että asetettaessa heille velvollisuuksia. Olennaista on, voidaanko erottelu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Perustelulle asetettavat vaatimukset ovat erityisesti säännöksessä lueteltujen kiellettyjen erotteluperusteiden kohdalla korkeat. Säännös ei estäisi tosiasiallisen tasa-arvon turvaamiseksi tarpeellista positiivista erityiskohtelua eli tietyn ryhmän (esimerkiksi naiset, lapset, vähemmistöt) asemaa ja olosuhteita parantavia toimia (HE 309/1993 vp, s. 42-44).

Syrjintäkielto koskee myös toimenpiteitä, jotka välillisesti johtavat syrjivään lopputulokseen. Tältä osin syrjinnän olemassaolo arvioidaan menettelyn tosiasiallisten seurausten kannalta. Suosintaa tai jonkin yksilön tai ryhmän asettamista etuoikeutettuun asemaan pidetään säännöksen kieltämänä, jos se asiallisesti merkitsee toisiin kohdistuvaa syrjintää (HE 309/1993 vp, s. 44; PeVL 31/2014 vp, s. 3/II).

Kaikenlainen PL 6 §:n 2 momentissa nimenomaisesti mainittuun syyhyn perustuva erottelu ei kuitenkaan ole kiellettyä. Jos erilaiselle kohtelulle samanlaisessa tilanteessa tai samanlaisissa olosuhteissa on osoitettavissa hyväksyttävä peruste, kyse ei ole perustuslain kieltämästä syrjinnästä. (ks. esim. PeVL 18/2024 vp, kappale 14) PL 6 §:n 2 momentissa tarkoitettulle erilaisen kohtelun mahdollistavalle hyväksyttävälle perusteelle asetettavat vaatimukset ovat valiokunnan vakiintuneen käytännön mukaan erityisesti säännöksessä lueteltujen kiellettyjen erotteluperusteiden kohdalla korkeat (ks. esim. PeVL 57/2016 vp, PeVL 31/2013 vp, PeVL 1/2006 vp, s. 2/I, PeVL 38/2006 vp, s. 2). Hyväksyttävän perusteen on valiokunnan käytännössä edellytetty olevan asiallisessa ja kiinteässä yhteydessä lain tarkoitukseen (ks. esim. PeVL 44/2010 vp, s. 5-6). Henkilöihin kohdistuvat erottelut eivät saa olla mielivaltaisia eivätkä erot saa muodostua kohdittomiksi (ks. esim. PeVL 57/2016 vp, PeVM 11/2009 vp, s. 2, PeVL 60/2002 vp, s. 4, PeVL 18/2006 vp, s. 2).

Kansainvälisessä ihmisoikeussääntelyssä yhdenvertaisuudella ja erityisesti syrjinnän kielloilla on keskeinen merkitys. Yhdenvertaisuus ja syrjinnän kiello sisältyvät ihmisoikeus- tai perusoikeuskäsitteeseen ajatuksena ihmisten yhtäläisistä oikeuksista muun muassa alkuperään tai sukupuoleen katsomatta. Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 14 artikla sisältää vaatimuksen taata sopimuksessa tunnustetuista oikeuksista ja vapauksista nauttiminen ilman syrjintää. EIS 14 artiklan syrjintäkiellon mukaan tässä yleissopimuksessa tunnustetuista oikeuksista ja vapauksista nauttiminen taataan ilman minkäänlaista sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää. Sopimuksen 12. pöytäkirjan 1 artiklan 1 kappaleeseen sisältyvä kaikkinaisen syrjinnän kiello laajentaa 14 artiklan syrjinnän kiellon koskemaan laissa tunnustetuista oikeuksista nauttimista, ja artiklan 2 kappale kieltää syrjinnän viranomaistoiminnassa.

YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (KP-sopimus) 26 artikla sisältää laaja-alaisen ja itsenäisen ihmisoikeuden, joka käsittää oikeuden yhdenvertaiseen kohteluun ja syrjinnän kiellon. KP-sopimuksen valvontaa varten perustettu ihmisoikeuskomitea on katsonut tämän sopimusmääräyksen edellyttävän, että suojan syrjintää vastaan tulee kattaa viranomaistoiminta kokonaisuudessaan sekä

26.1.2026

yksityisten väliset oikeussuhteet keskeisillä elämäntilanteilla, kuten työ ja asuminen. Syrjityksi tullessa on sopimuksen 2 artiklan perusteella oltava käytettävissään tehokkaat oikeussuojakeinot. Komitea on korostanut, että erilaistava menettely on 26 artiklan mukaista, jos erilaiselle kohtelulle on olemassa kohtuulliset ja objektiiviset kriteerit (ks. esim. PeVL 59/2001 vp, s. 2/II).

Ahvenanmaan aseman ja kotiseutuoikeuden vaikutukset asevelvollisuuteen

Kansainliiton 24.6.1921 Ahvenanmaan asemaa koskevan päätöksen mukaan, johon Ahvenanmaan maakunnan itsehallinto perustuu, Suomen tuli asettaa takeet Ahvenanmaan itsehallinnon sisällölle. Kyseisinä takeina päätöksessä todettiin, että lainsäädännöllä tuli varmistaa ruotsin kielen säilyttäminen kouluissa, Ahvenanmaan kiinteistöomaisuuden säilyminen itsehallintoalueen asukkaiden hallinnassa, tarpeelliset rajoitukset maahan muuttaneiden äänioikeuden saavuttamiselle ja taata sellaisen maaherran nimittämisen, joka nauttii saarimaakunnan asukkaiden luottamusta. Näiden takeiden lisäksi Kansainliitto edellytti erillisen sopimuksen laatimista, jossa vuoden 1856 mukaista demilitarisaatiota laajennetaan. Ahvenanmaan kansainvälisoikeudellista asemaa täydentääkin tästä syystä Suomen 28.1.1922 ratifioima Ahvenanmaansaarten linnoittamattomuutta ja puolueettomuutta koskeva sopimus (SopS 1/1922). Kyseinen sopimus kieltää Ahvenanmaan demilitarisoidun alueen käyttämisen sotilaallisiin tarkoituksiin kyseisessä sopimuksessa sovituin poikkeuksin. Tämän sopimuksen lisäksi Ahvenanmaan demilitarisaatiota koskevaa kansainvälisoikeudellista säännöstöä täydentää Suomen ja Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liiton välillä Ahvenanmaan saarista laadittu sopimus (SopS 24/1940).

Asiassa on olennaista huomata, ettei mikään yllä mainituista kansainvälisoikeudellisista konventioista sisällä ahvenanmaalaisten asevelvollisuutta koskevia säännöksiä. Näin ollen voidaan todeta, että Ahvenanmaan itsehallintolain 12 §:n 1 momentin mukainen sääntely ei seuraa nimenomaisesti Ahvenanmaan asemaa koskevista kansainvälisistä sopimuksista

Ahvenanmaan itsehallintolain 12 §:n 1 momentin mukaan se, jolla on kotiseutuoikeus, saa asevelvollisuuden suorittamisen sijasta palvella vastaavalla tavalla luotsi- ja majakkalaitoksessa tai muussa siviilihallinnossa. Kyseisen pykälän 2 momentin mukaan palvelusta luotsi- ja majakkalaitoksessa säädetään valtakunnan lailla maakuntapäivien saatua tilaisuuden antaa lausuntonsa asiassa. Palvelusta muussa siviilihallinnossa säädetään valtakunnan lailla, johon maakuntapäivät on antanut suostumuksensa. Kunnes tällainen palvelu on järjestetty, ovat 1 momentissa tarkoitetut maakunnan asukkaat vapautettuja asevelvollisuuden suorittamisesta. Mainitun pykälän 3 momentin mukaan mitä 1 momentissa säädetään, ei koske sitä, joka 12 vuotta täytettyään on muuttanut maakuntaan. Säännös on ollut käytännössä nykyisessä muodossaan vuodesta 1920 alkaen. Säännökseen on tehty kielellisiä muutoksia itsehallintolain muuttamisen yhteydessä, mutta näiden muutosten esitöiden mukaan kyseisten muutosten tarkoituksena ei ole ollut muuttaa pykälän aineellista sisältöä.

Edellä kuvatus pykälän säännösten mukaan Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavat miehet ovat itsehallintolain 12 §:n 1 momentin perusteella sinänsä asevelvollisia, mutta

26.1.2026

heillä on oikeus asevelvollisuuden suorittamisen sijasta palvella vastaavalla tavalla luotsi- ja majakkalaitoksessa tai muussa siviilihallinnossa. Kotiseutuoikeuden omaavat miehet ovat käytännössä vapautettuja asevelvollisuuden suorittamisesta, koska tarkempia säännöksiä palveluksesta luotsi- ja majakkalaitoksessa tai muussa siviilihallinnossa ei ole erinäisistä syistä annettu. Asevelvollisuuden suorittamisesta vapauttaminen ei ole ollut perustuslainsäätäjän tarkoitus, vaan perustuslain 127 § lähtee siitä, että Ahvenmaan maakunnan miespuolisille asukkaille järjestetään korvaavia tehtäviä, joista säädettäisiin itsehallintolain 12 §:n mukaisella tavalla. Ahvenanmaan asemaa koskevista kansainvälisistä sopimuksista eikä perustuslain 127 §:stä ei siten voida johtaa Ahvenanmaan maakunnan miespuolisten asukkaiden vapauttamista asevelvollisuuden suorittamisesta.

Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavat miehet ovat perustuslain 127 §:n 1 momentin mukaisesti joka tapauksessa maanpuolustusvelvollisia. Esityksellä mahdollistettaisiin Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaaville miehille maanpuolustusvelvollisuuden toteuttamiseen osallistuminen asevelvollisuuden suorittamisen kautta.

Kotiseutuoikeuden omaavien miesten vapaaehtoisen vapautuksesta luopumisen yhdenvertaisuusarviointi

Esityksellä ehdotetaan sääntelyä siitä, että Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaava mies voisi itsehallintolain 12 §:n mukaisesta vapautuksesta huolimatta hakeutua suorittamaan asevelvollisuuslain mukaisen palveluksen. Kyse olisi esityksen mukaisesti siitä, että itsehallintolain 12 §:n 2 momentissa tarkoitettu henkilö voisi hakea vapautuksen kumoamista. Keskeinen arviointiasetelma on näin ollen se, miten tällaista oikeutta hakea vapautuksen kumoamista tulisi arvioida.

Perustuslain 127 §:n esitöissä ei ole arvioitu ahvenanmaalaisten erioikeuden suhdetta yhdenvertaisuuteen. Edellä todetulla tavalla perustuslain kokonaisuudistuksen esitöissä on todettu, että Ahvenanmaan itsehallintolakiin sisältyy erityinen kotiseutuoikeuden omaavien asevelvollisuutta koskeva säännöksensä. Tällä esityksellä ei puututtaisi itsehallintolain 12 §:n mukaiseen kotiseutuoikeuden omaavien miesten asemaa koskevaan säännökseen. Tämän esityksen tarkoituksena on mahdollistaa Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaaville miehille mahdollisuus hakeutua suorittamaan asevelvollisuuslain mukaista palvelusta heille itsehallintolain 12 §:stä johtuvasta vapautuksesta huolimatta. Oikeudellisesti kyse olisi siitä, että henkilö, jolla olisi itsehallintolain 12 §:n 1 momentista johtuva oikeus vapautukseen hakisi tämän vapautuksen kumoamista. Lakimääräisen vapautuksen omaava henkilö voisi näin itsenäisesti omalla päätöksellään hakeutua asevelvollisuuslain mukaiseen palvelukseen. Lakiehdotus ei puuttuisi itsehallintolain 12 §:n 1 momentin mukaiseen oikeuteen, vaan tässä esityksessä olisi kyse siitä, että säädettäisiin henkilöille oikeus hakeutua suorittamaan asevelvollisuutta itsehallintolain 12 §:n 1 momentista huolimatta.

Perustuslakivaliokunta ei ole kiinnittänyt huomiota itsehallintolain 12 §:n sääntelyyn nykyisen perustuslain voimassaoloaikana. Asevelvollisuuslain kokonaisuudistus on hyväksytty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella, eikä perustuslakivaliokunta kiinnittänyt tuolloin huomiota Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavien miesten erilaiseen oikeudelliseen asemaan (PeVL 9/2007 vp). Koska esitys koskee vain uutta

26.1.2026

Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavien miesten mahdollisuutta hakeutua vapaaehtoisesti palvelukseen, on esitystä arvioitu vain kyseisen sääntelyehdotuksen kannalta.

Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavilla miehillä ei ole tällä hetkellä lakiin perustuva oikeutta suorittaa asevelvollisuuslain mukaista asepalvelusta vapaaehtoisuuteen perustuen, koska asiasta ei ole sääntelyä. Sitä vastoin naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisesti Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavilla naisilla on mahdollisuus hakeutua vapaaehtoisesti palvelukseen. Tällä hetkellä Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavat miehet asetetaan erilaiseen asemaan Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavien naisten kanssa palvelukseen pääsyn suhteen. Esitettävällä lailla on tarkoitus tuoda Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaaville henkilöille yhtäläinen oikeus hakeutua asepalvelukseen. Vapaaehtoisen vapautuksen kumoamisen hakeminen mahdollistaa vapaaehtoisille miehille asevelvollisuuslain piiriin pääsemisen ja siihen kuuluvan asepalveluksen suorittamisen, kuten myös reserviin kuulumisen. Asepalvelukseen pääsy on mahdollista kotiseutuoikeuden omaaville vapaaehtoisille naisille, jolloin vastaavasti kotiseutuoikeuden omaavien miesten mahdollisuutta asevelvolliseksi pääsemiseksi on arvioitava yllä kuvatun yhdenvertaisuutta koskevan säännösten perusteella myös tästä näkökulmasta. On huomionarvoista, että asevelvollisuuteen kuuluvan varusmiespalveluksen suorittaminen on edellytys esimerkiksi Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen upseerin koulutukseen hakeutumiseen. Perustuslakivaliokunta on viiemeksi arvioinut asevelvollisuuslain henkilöryhmiin liittyviä poikkeuksia arvioidessaan Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annetun lain kumoamista (PeVL 59/2018 vp). Jehovan todistajia koskien oli säädetty erityislakinsa, jolla heidät vapautettiin eräin edellytyksin asevelvollisuuden suorittamisesta. Kyseisessä laissa oli kyse yhden henkilöryhmän asettamiseen erilaiseen asemaan vakaumuksen perusteella. Kyseinen laki oli voimassa poikkeuslakina. Koska kyse oli erityisestä yhteen uskontokuntaan kohdistuvasta erityislaista, ei kyseinen arviointi-asetelma rinnastu tähän esitykseen liittyviin kysymyksiin.

Yhtenä esimerkkinä perustuslakivaliokunnan aiemmista tulkintakannanotoista voidaan todeta, että perustuslakivaliokunta on arvioinut vuonna 2005 mahdollisuutta tulla nimittetyksi rajavartiolaitoksen sotilasvirkaan, vaikka Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaava henkilö ei ole suorittanut asevelvollisuutta. Perustuslakivaliokunta totesi tuolloin, että sotilasvirkaan nimittämisen edellytyksiä oli arvioitava perustuslain 6 §:n syrjintäkiellon perusteella. Sen mukaan ketään ei ilman hyväksyttävää perustetta saa asettaa eri asemaan muun muassa sukupuolen, kielen, terveydentilan tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Valiokunta totesi, että koska ahvenanmaalaiset ovat itsehallintolain 12 §:n 2 momentin perusteella vapautettu asevelvollisuuden suorittamisesta, on sitä pidettävä perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaisena hyväksyttävänä perusteena sille, että ahvenanmaalaisilta ei vaadita asevelvollisuutta sotilasvirkaan nimittämisen edellytyksenä. Valiokunta totesi, että esityksen perustelujen mukaan he saavat sotilaallisen tehtävän mukaisen koulutuksen rajavartiolaitoksessa. Valiokunta päätyi johtopäätöksensä siihen, että tältä osin sääntely ei ollut perustuslain 6 §:n mukaisen yhdenvertaisuuden vaatimuksen kannalta ongelmallinen (PeVL 19/2005 vp, s. 3–4).

Sellaiset Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavat henkilöt, jotka ovat ennen lain voimaantuloa suorittaneet varusmiespalveluksen ja ovat näin ollen reservissä, jäisivät lähtökohtaisesti reserviin. Tällaisten henkilöiden palvelukseen hakeutuminen on ollut

26.1.2026

toistaiseksi ilman selvää säännöspohjaa ja näin ollen myös näiden henkilöiden reserviin kuulumisen on ollut ilman selvää säännöspohjaa. Siirtymäsäännöksellä pyritäisiin huolehtimaan siitä, että tällaisten henkilöiden asema reserviin kuulumisessa säänneltäisiin selvästi lailla. Oikeustilan muuttumisen vuoksi näillä henkilöillä olisi samalla kuitenkin myös mahdollisuus ilmoittaa, etteivät nämä haluakaan kuulua enää reserviin. Tällainen järjestely olisi julkisen vallankäytön lakisidonnaisuuden kannalta perusteltu. Koska henkilöt ovat itse vapaaehtoisesti hakeutuneet palvelukseen ja tiedostaneet kuuluvansa tämän jälkeen reserviin, ei sääntelyä voida pitää ongelmallisena. Kuitenkin oikeustilan muutoksen vuoksi olisi perusteltua antaa näille henkilöille mahdollisuus ilmoittaa, etteivät he halua kuulua reserviin. Kyse olisi erityislaatuaisesta asetelmasta, jota voidaan pitää valtiosääntöisesti ongelmattomana.

Perustuslain 127 §:n 1 momentin mukainen maanpuolustusvelvollisuus koskee yhtäläisesti kaikkia Suomen kansalaisia. Perustuslakivaliokunta on todennut, että maanpuolustusvelvollisuuden voidaan katsoa konkretisoituvan asevelvollisuuslain lisäksi myös muussa lainsäädännössä.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että lainsäätäjällä on perustuslain 6 §:n estämättä ollut mahdollisuus säätää asevelvollisuuden rajaamisesta osaan Suomen kansalaisista. Naisten asepalvelus on voitu perustuslakiesityksen perusteluissa olevan nimenomaisen maininnan mukaan säätää edelleen vapaaehtoisuuteen perustuvaksi (HE 1/1998 vp, s. 182/I ja PeVL 9/2007 vp, s.4/II). Perustuslakia säädettäessä on niin ikään pidetty mahdollisena jatkaa edelleen käytäntöä siitä, että Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavien miesten maanpuolustusvelvollisuuteen osallistumisen tavasta säädetään itsehallintolaissa. Sääntelyn antaminen on jätetty eduskunnan ja Ahvenanmaan maakuntapäivien harkittavaksi, eivätkä itsehallintolaki tai perustuslaki sisällä sääntelyn laatimiselle määräaika.

Esitettävässä sääntelyssä ehdotetaan, että Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavat miehet asetettaisiin Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavien naisten kanssa siltä osin yhtäläiseen asemaan, kun Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavat henkilöt voisivat hakeutua asepalvelukseen sukupuolesta riippumatta.

Kokonaisuutena voidaan todeta, että esityksessä olisi kyse Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavien miesten mahdollisuudesta hakeutua vapaaehtoisesti asevelvollisuuslain mukaiseen asepalvelukseen. Esitys ei asettaisi Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavia miehiä erilaiseen asemaan muihin miehiin nähden, vaan kyse olisi itsehallintolain 12 §:stä riippumattomasta sääntelystä, jolla mahdollistettaisiin henkilön vapaaehtoinen palvelukseen hakeutuminen. Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavien miesten velvoitteet määrittäisivät edelleen itsehallintolain 12 §:n kautta, tässä esityksessä olisi kyse vain oikeudesta toimia vapaaehtoisesti toisin. Tällä esityksellä pyritään mahdollistamaan kaikille Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaaville henkilöille yhtäläinen mahdollisuus hakeutua palvelukseen.

Edellä esitetyn perusteella mahdollisuutta hakea vapautuksen vapaaehtoista kumoamista voidaan pitää perustuslain 6 §:n kannalta ongelmattomana.

26.1.2026

Perustuslain 21 §:stä

Perustuslain 21 §:n mukaisesti jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Voimassa oleva asevelvollisuuslaki on saatettu voimaan perustuslakivaliokunnan myönteisellä päätöksellä.

Perustuslakivaliokunta on kutsunta-asiain keskuslautakunnan oikeudellista asemaa aiemmin arvioidessaan katsonut lainkäyttöelimen riippumattomuuteen kohdistuvasta vaatimuksesta johtuvan, että joko lautakunnan päätöksiin avataan valitusmahdollisuus korkeimpaan hallinto-oikeuteen tai kokoonpanosäännöksillä taataan puolustushallinnon ulkopuolisille jäsenille enemmistö lautakunnassa (PeVL 37/1997 vp, s. 3–4).

Perustuslakivaliokunta on uudemmassa käytännössään pitänyt erinäisiä muutoksenhakulautakuntia sellaisina muutoksenhakueliminä, joista tulee perustuslain 98 §:n 3 momentin takia säätää lailla ja joiden toiminnassa perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaisen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeiden tulee täytyä. Näiden vaatimusten on valiokunnan käytännössä katsottu koskevan myös sellaisia muutoksenhakuelimiä, joiden päätöksiin saa hakea muutosta valittamalla tuomioistuimeen. Valiokunta on tällaisissa tapauksissa katsonut muutoksenhakuelimen riippumattomuutta vahvistavaksi sääntelyn, jonka mukaan lautakunnan jäsenen oikeudesta pysyä tehtävässään on voimassa mitä tuomarinviran haltijoista on säädetty. Tällaisen sääntelyn on todettu täyttävän perustuslain 103 §:ssä säädetyn vaatimuksen tuomarille turvatusta erityisestä virassapysymisoikeudesta (PeVL 34/2006 vp, s. 2/II).

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeiden näkökulmasta on lisäksi pidetty perusteltuna, että muutoksenhakuelimen puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja jäsenet toimivat laissa olevan nimenomaisen säännöksen mukaan tuomarin vastuulla (PeVL 35/2006 vp, s. 3/II).

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan puolustusvaliokunnalle katsonut, että kutsunta-asiain keskuslautakunnan puheenjohtajalla, varapuheenjohtajalla ja jäsenillä on näissä tehtävissään tuomariin verrattava virassapysymisoikeus ja virkavastuu. Lakiehdotuksen täydentäminen tällä tavoin poistaa osaltaan kutsunta-asiain keskuslautakunnan riippumattomaan asemaan ja siten myös lakiehdotuksen 112 §:n 1 momentissa olevaan valituskieltoon kohdistettavissa olevia epäilyjä. (PeVL 9/2007 vp, s. 10)

Hallintolainkäyttö kuuluu edelleen myös valitusasioita käsittelemään perustetuille lautakunnille. Muita hallintolainkäyttöasioita käsitteleviä muutoksenhakulautakuntia ovat esimerkiksi kutsunta-asiain keskuslautakunta. Näissäkin lautakunnissa sovelletaan asioiden käsittelyssä yleislakina hallintolainkäyttölakia. Valitukset näiden lautakuntien päätöksistä ohjautuvat korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Muita muutoksenhakulautakuntia, joissa sovellettaisiin ehdotettua lakia, ovat nykyisin kutsunta-asiain keskuslautakunta. (HE 29/2018 vp, s. 68) Huomautuksena, että hallintolainkäyttölaki on kumottu ja sen on korvannut laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019).

26.1.2026

Ehdotettavana olevan sääntelyn mukaan 109 a §:ssä vapautuksen kumoamista koskevaan päätökseen saisi vaatia oikaisua aluetoimistolta. Oikaisuvaatimus tehtäisiin sille aluetoimistolle, joka on tehnyt ehdotetun 77 c §:ssä tarkoitetun päätöksen. Muutettavaksi ehdotettavan 110 §:n mukaisesti päätökseen, johon saa vaatia 109 ja 109 a §:ssä tarkoitettua oikaisua, ei saa hakea suoraan muutosta valittamalla. Säännöksen mukaan aluetoimiston oikaisuasiassa antamaan päätökseen sekä muuhun Pääesikunnan, puolustushaaran esikunnan, aluetoimiston, joukko-osaston ja kutsuntalautakunnan tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla kutsunta-asiain keskuslautakuntaan. Asevelvollisuuslain 112 §:n mukaan kutsunta-asiain keskuslautakunnan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Ehdotettu sääntelymalli vastaa voimassa olevaa sääntelyä.

Perustuslain 80 §:stä

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan.

Esityksen tarkoituksena on säätää lain tasolla asioista, joista ei tällä hetkellä ole voimassa olevaa sääntelyä. Ahvenanmaan kotiseutuoikeuden omaavia miehiä hakeutuu vapaaehtoisesti asepalvelukseen vuosittain noin 1-5 henkilön verran. Tämän tyyppisestä palvelusmuodosta ei ole voimassa olevaa sääntelyä. Perustuslain 80 §:n 1 momentin vuoksi pidetään perusteltuna, että esitysluonnokseen sisältyvistä asioista säädettäisiin laissa.